

**Apvienotās Nāciju Organizācijas Konvencijas
„Par personu ar invaliditāti tiesībām” ratifikācijas
īstenošanas gaita
(informācija uz 2010.gada 1.februāri).**

Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Konvencija „Par personu ar invaliditāti tiesībām” (turpmāk – Konvencija) un tās Fakultatīvais protokols (turpmāk – Protokols) 2007.gada 30.martā tika atvērti parakstīšanai visām valstīm un reģionālās integrācijas organizācijām ANO galvenajā mītnē Ņujorkā un jau tajā pašā dienā 81 valsts Konvenciju parakstīja. Eiropas Komisija Konvenciju Eiropas Kopienas vārdā arī parakstīja 2007.gada 30.martā.

Konvencijas mērķis ir veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citām personām izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības un veicināt tām piemītošās cieņas ievērošanu.

Konvencija papildina citus starptautiskus cilvēktiesību dokumentus, piemēram, ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, ANO Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, kuriem Latvija jau ir pievienojusies. Konvencija nepieprasa paredzēt jaunas cilvēktiesības personām ar invaliditāti, bet gan skaidro dalībvalstu pienākumu respektēt un nodrošināt personu ar invaliditāti vienlīdzību pamattiesību un pamatbrīvību izmantošanā.

Konvencijas dalībvalstis apņemas nodrošināt un veicināt to, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības bez jebkāda veida diskriminācijas invaliditātes dēļ.

Konvencija paredz, ka katrai dalībvalstij jānosaka pasākumi, kas pakāpeniski īstenoti ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības, šim mērķim, maksimāli izmantojot pieejamo resursu iespējas.

Konvencija Latvijas Republikas vārdā tika parakstīta 2008.gada 18.jūlijā.

Atbalstot Konvencijas parakstīšanu Saeima 2008.gada 29.maija sēdē Ministru kabinetam uzdeva:

- līdz 2008.gada 31.decembrim izvērtēt Latvijas Republikas normatīvo aktu atbilstību Konvencijas prasībām;
- līdz 2009.gada 1.maijam izstrādāt rīcības plānu Konvencija ratifikācijas procesa sagatavošanai;
- līdz 2009.gada 1.decembrim sagatavot un iesniegt Saeimā likumprojektu par Konvenciju.

Atbilstoši Ministru kabineta 2008.gada 8.jūlija sēdes lēmumam (MK sēdes protokols Nr.47, 5§), kas noteica atbalstīt Konvencijas parakstīšanu, Labklājības ministrijai tika uzdots:

- līdz 2008.gada 31.decembrim izvērtēt Latvijas Republikas normatīvo aktu atbilstību Konvencijas prasībām;
- līdz 2009.gada 1.maijam iesniegt Ministru kabinetā rīcības plānu Konvencijas ratifikācijas procesa sagatavošanai (turpmāk –plāns);
- līdz 2009.gada 1.novembrim iesniegt Ministru kabinetā likumprojektu „Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju „Par personu ar invaliditāti tiesībām”” (turpmāk – Konvencijas likumprojekts).

Lai izpildītu augstāk minētos uzdevumus, Labklājības ministrija izveidoja darba grupa Konvencijas ratifikācijas īstenošanai (Labklājības ministrijas 18.07.2008. rīkojums Nr. 71), kurā piedalījās nozaru ministriju, citu valsts un pašvaldību iestāžu, tai skaitā Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja, Latvijas plānošanas reģionu, kā arī personu ar invaliditāti intereses pārstāvošo biedrību un sociālo partneru pārstāvji.

Kopā organizētas septiņas darba grupas sēdes, no tām četras apakšgrupu sēdes, kurās risināti konkrēti problēmjautājumi ar attiecīgi iesaistītajām institūcijām, personu ar invaliditāti pārstāvošām biedrībām un sociālajiem partneriem.

Labklājības ministrijas izpildītie uzdevumi:

1) Izpildot uzdevumu līdz 2008.gada 31.decembrim izvērtēt Latvijas Republikas normatīvo aktu atbilstību Konvencijas prasībām, Labklājības ministrija 2008.gada 23.decembrī nosūtīja Valsts kancelejai informatīvu vēstuli (Nr.18.3-03/4452) „Par Valsts kancelejas kontroles uzdevuma Nr.2008-2046 izpildi”, kurā tika norādīts, ka, veicot normatīvo aktu analīzi pa Konvencijas pantiem, darba grupa secinājusi, ka kopumā Latvijas Republikas normatīvie akti atbilst Konvencijas mērķim.

Izvērtējot nacionālo normatīvo aktu atbilstību, tika konstatēts, ka Konvencijā norādītās vides, pakalpojumu, izglītības un nodarbinātības pieejamības prasības Latvijas Republikas normatīvajos aktos ir iekļautas, taču šī joma praksē netiek pietiekami finansiāli nodrošināta un attīstīta. Nepietiekama ir arī privātā sektora ieinteresētība. Turklāt tika secināts, ka Konvencijas 12.panta „Vienlīdzīga tiesībspējas atzīšana” un 17.panta „Personas integritātes aizsardzība” principu pilnīgai ievērošanai būtu nepieciešami grozījumi Tieslietu ministrijas pārziņā esošajā Civillikumā, Civilprocesa likumā un Bāriņtiesu likumā. Proti, tika konstatēts, ka, lai varētu īstenot Konvencijā noteiktās saistības un sasniegtu Konvencijā noteikto mērķi, nepieciešams risināt jautājumu par daļējās rīcībspējas institūta ieviešanu nacionālajos normatīvajos aktos. Taču, tā kā rīcībspējas institūts ir cieši saistīts ar citiem normatīvajiem aktiem,

nepieciešams izvērtēt minēto jautājumu kopsakarā ar citiem normatīvajiem aktiem. Tieslietu ministrija pašreiz veic pētījumu par Civillikuma ģimenes tiesību daļas modernizācijas nepieciešamību, tādejādi jautājums par iespējamiem grozījumiem attiecībā uz rīcībspējas institūtu tiks vērtēts pēc pētījuma saņemšanas.

2) Labklājības ministrijas izveidotās darba grupas ietvaros tika sagatavots arī plāns „Konvencijas ratifikācijas īstenošanai 2010.-2012.gadam” (turpmāk – Plāns). Plānā iekļauti tikai tādi pasākumi, kuri:

- neprasa papildu valsts budžeta līdzekļus;
- to finansējums ir jau paredzēts kādā no starptautisko finanšu instrumentu piesaistes programmām;
- iekļauti kādā no jau apstiprinātajiem politikas plānošanas dokumentiem attiecīgajā nozarē un kuru īstenošanu var nodrošināt piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros.

Plāna mērķis ir uzsākt Konvencijas īstenošanu ar pašreiz pieejamajiem resursiem, pakāpeniski veicot uzlabojumus un pilnveidojumus, kas veicinātu Konvencijā nosprausto mērķu sasniegšanu. Plānā iekļauti pasākumi tādās jomās kā vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums, pieejamības nodrošināšana, patstāvīgs dzīvesveids, izglītība, nodarbinātība u.c. Plāns paredz arī Konvencijas īstenošanas pamatnostādņu 2013.gadam-2019.gadam izstrādi. Plāna uzdevumu īstenošana paredzēta no likumā „Par valsts budžetu” kārtējam gadam paredzētajiem līdzekļiem un plāns saskaņots ar visām ieinteresētajām institūcijām.

Plāna projekts tika atbalstīts šā gada Ministru kabineta 6.oktobra sēdē.

3) Labklājības ministrijas izveidotā darba grupa izstrādāja likumprojektu „Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām”. Likumprojekts paredz ratificēt Konvenciju un nosaka, ka Konvencijas ieviešanu koordinēs Labklājības ministrija un tās īstenošanu pārraudzīs Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs. Likumprojekta īstenošana paredzēta no likumā „Par valsts budžetu” kārtējam gadam paredzētajiem līdzekļiem. Konvenciju „Par personu ar invaliditāti tiesībām” Latvija ratificējusi 2010.gada 28.janvārī.

Labklājības ministrija ir izstrādājusi arī likumprojektu „Par Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām Fakultatīvo protokolu”.

Starptautiskajā līmenī Konvencija paredz kontroli ar ANO Personu ar invaliditāti komitejas (turpmāk – Komiteja) palīdzību. Protokols sniedz iespēju indivīdiem, kuri uzskata, ka Konvencijas dalībvalsts pārkāpj tiesības, kas noteiktas Konvencijā, iesniegt paziņojumus Komitejai.

Komiteja nepieņem iesniegumus, kas attiecas uz Konvencijas dalībvalsti, kura nav šī protokola Dalībvalsts.

Komiteja nepieņem iesniegumu, ja:

- a) iesniegums ir anonīms;
- b) ar to tiek ļaunprātīgi izmantotas tiesības iesniegt šādus iesniegumus vai tas neatbilst Konvencijas noteikumiem;
- c) Komiteja šādu jautājumu jau ir izskatījusi vai arī tas ir vai tiek izskatīts saskaņā ar citu starptautiskās izmeklēšanas vai izlīguma procedūru;
- d) nav izmantoti visi pieejamie iekšējie tiesiskās aizsardzības līdzekļi. Tas neattiecas uz gadījumiem, kad tiesiskās aizsardzības līdzekļu piemērošana nepamatoti ieilgst vai ir mazticams, ka tai būs reāli rezultāti;
- e) ir acīmredzams, ka tas ir nepareizi vai nepietiekami pamatots, vai ja
- f) tas attiecas uz faktiem, kas ir notikuši pirms šī protokola stāšanās spēkā attiecīgajā Dalībvalstī, ja vien šie fakti nav turpinājušies pēc šī datuma.

Latvija Konvenciju ratificējusi 2009.gada 28.janvārī. Taču saskaņā ar Konvencijas 45.panta otro daļu attiecībā uz katru valsti, kas šo Konvenciju ratificē, Konvencija stājas spēkā trīsdesmitajā dienā pēc tam, kad valsts ir deponējusi savu ratifikācijas dokumentu.

Konvencijas „Par personu ar invaliditāti tiesībām” Fakultatīvais protokols Latvijas Republikas vārdā tika parakstīts 2010.gada 22.janvārī Apvienoto Nāciju Ģenerālās asamblejas galvenajā mītnē Ņujorkā.

Lai īstenotu Konvencijā noteiktās saistības un izpildītu Plāna uzdevumus, Labklājības ministrija veido šādas darba grupas:

- 1) darba grupa, kuras uzdevums būs izvērtēt nepieciešamību veikt grozījumus rīcībspējas un aizgādības institūtā, ieviešot Latvijā daļējo rīcībspējas vai atbalstītās lemtspējas institūtu (Civillikums, Civilprocesa un Bāriņtiesu likums);
- 2) darba grupa, kuras uzdevums būs izvērtēt visaptveroša likumprojekta izstrādes lietderību, lai visus ar diskrimināciju saistītos jautājumus regulētu vienā normatīvajā aktā. Darba grupas sastāvā tiks iekļauti nozaru ministriju, Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja, Latvijas pašvaldību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, kā arī personu ar invaliditāti pārstāvošo biedrību pārstāvji;
- 3) darba grupa, kuras uzdevums būs izstrādāt Konvencijas īstenošanas pamatnostādņu projektu 2013.-2019.gadam, kas tiks izstrādāts ar mērķi veicināt visaptverošas personu ar invaliditāti tiesību aizsardzības politikas veidošanu un īstenošanu. Darba grupas sastāvā tiks iekļauti nozaru ministriju, Latvijas Republikas

Tiesībsarga biroja, Latvijas pašvaldību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, kā arī personu ar invaliditāti pārstāvošo biedrību pārstāvji.

Plānots, ka minētās darba grupas savu darbu uzsāks 2010.gada martā.

Starptautiska informācija:

Konvenciju (līdz 2010.gada 1.februārim) ratificējušas divpadsmit Eiropas Savienības dalībvalstis:

- Ungārija – 2007.gada 20.jūlijs
- Horvātija – 2007.gada 15.augusts
- Spānija – 2007.gada 3.decembris
- Slovēnija – 2008.gada 24.aprīlis
- Zviedrija – 2008.gada 15.decembris
- Austrija – 2008.gada 26.septembris
- Vācija – 2009.gada 24.februāris
- Itālija – 2009.gada 15.maijs
- Apvienotā Karaliste – 2009.gada 8.jūnijs
- Dānija – 2009.gada 24.jūlijs
- Beļģija – 2009.gada 2.jūlijs
- Portugāle – 2009.gada 23.septembris

Protokolu (līdz 2010.gada 1.februārim) ratificējušas vienpadsmit Eiropas Savienības dalībvalstis:

- Ungārija – 2007.gada 20.jūlijs
- Horvātija – 2007.gada 15.augusts
- Spānija – 2007.gada 3.decembris
- Slovēnija – 2008.gada 24.aprīlis
- Zviedrija – 2008.gada 15.decembris
- Austrija – 2008.gada 26.septembris
- Vācija – 2009.gada 24.februāris
- Itālija – 2009.gada 15.maijs
- Apvienotā Karaliste – 2009.gada 8.jūnijs
- Dānija – 2009.gada 24.jūlijs
- Beļģija – 2009.gada 2.jūlijs
- Portugāle – 2009.gada 23.septembris